

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 329.3:28:321.7

ХРИСТИЯНСЬКА ДЕМОКРАТІЯ: СТАН ТА РОЗВИТОК У XX СТОЛІТТІ

Анатолій Романюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна, kafilos@franko.lviv.ua*

Розглянуто сутність поняття “християнська демократія”, його змістовну наповненість у XX ст. Аналізуються ключові етапи вироблення сучасної політичної доктрини християнства та головні засади. Простежується інституційний розвиток християнсько-демократичних організацій. Особлива увага присвячена християнсько-демократичним партіям країн Західної Європи, які є найбільш потужними в світі. Дається характеристика розвитку християнсько-демократичних партій в Україні, виявляються тенденції їх подальшого розвитку.

Ключові слова: християнська демократія, християнська політична доктрина, християнсько-демократичні партії.

Християнська демократія є досить широким поняттям. В політичній науці воно включає в себе напрямок політичної думки, політичний рух а також мережу громадських організацій та об'єднань. Вважається що цей ідейно-інституційний напрямок носить світовий характер і є інспірованим етичними засадами християнства, включаючи католицьку суспільну науку, засади протестантизму, в певній мірі – православ'я.

Визначальною детермінантою у формуванні сучасної моделі політичної доктрини християнства та інституалізації політичних християнських організацій була енцикліка “*Regum Novarum*” [1, с. 516–549] папи Льва XIII (1878–1903) яка побачила світ у 1891 року. Започаткований нею процес приведення католицької доктрини до реалій тогочасного світу був продовжений в XX ст., хоча й відбувався він з неоднаковою інтенсивністю й подекуди спрямовувався в протилежному напрямку. Папа Пії Х (1903–1914) заборонив діяльність католиків в політичних партіях без отримання попереднього дозволу від костелу, а також заборонив християнським партіям співпрацювати із соціал-демократичними партіями. Наступний папа Бенедикт XV (1914–1922) зняв більшість з цих заборон. Його спадкоємець папа Пії XI (1922–1939) ставився до демократії з помітною недовірою, свідченням чого стала енцикліка *Ubi arcano Dei* (1922) де він застерігав проти існуючих досі представницьких форм правління у яких значна роль належала народу. Публічна діяльність католиків мала би відбуватись організаційно під контролем церковної ієрархії. За Пії XI почала функціонувати громадська католицька організація “Католицька акція”. Найбільш значним католицьким документом міжвоєнного періоду була енцикліка 1931 року. “*Quadragesimo Anno*” (про відновлення суспі-

льного устрою та пристосуванні його до норм права Євангелія). В енцикліці в рівній мірі критикувалися недоліки капіталістичного й соціалістичного суспільств, вимагалось встановлення виваженої платні, яка б не вела до руйнування виробництва й не сприяла би росту безробіття. Для запровадження справедливого суспільного ладу слід було згідно енцикліки реалізувати принцип субсидіарності, зміст якого ґрунтовно аналізувався у цьому документі. Значна увага також приділялась висвітленню ролі корпорацій в суспільному житті [2, с. 332–334]. Відчутну роль у формуванні сучасної християнської політичної доктрини відіграв II Ватиканський собор, що відбувся у 1963–1965 рр. за понтифікату Яна XXIII (1958–1963). Зміни, що відбулися в католицькій церкві отримали назву *aggiornamento* (осучаснення) стосувалось пристосування діяльності костелу до вимог і викликів сьогодення. Прийнята собором конституція “*Gaudium et Spes*” (“Радість та Надія”) відкинула революцію як засіб досягнення справедливого суспільного ладу, висловившись за еволюційний шлях суспільного розвитку, як єдино можливий. Питання справедливого суспільного ладу в умовах падіння комуністичної системи розглядались в енцикліці папи Яна Павла II “*Centesimus Annus*” (1991 р.), присвяченій 100-річчю енцикліки “*Regum Novarum*”.

Християнська політична доктрина передбачає такі головні засади: а) *свобода окремої особистості* (створеної Богом): особа у співпраці з іншими людьми здатна домогтись духовного та матеріального розвитку; б) *солідарність*: окремі особистості лише спільними зусиллями здатні досягнути суспільного блага; відповідно, суспільство розглядається як органічна цілісність, що має власну внутрішню ієрархію (родину, локальну спільноту, народ, державу, міжнародну спільноту, за умов, що людська спільнота поєднана між собою зв'язками суспільного солідаризму); в) *моральність*: наголошується на абсолютному значенні засад моралі, особливо на необхідності оцінки політичних дій з позицій християнської моралі; г) *родина*: найважливішим елементом суспільства є родина, тому й саме суспільство розглядають як “родину родин”; д) *власність*: гарантією свободи й незалежності особи виступає приватна власність, зокрема власність родини; е) *децентралізація влади* (при умові одночасного заперечення ідей етатизму): держава повинна сприяти створенню для кожної особистості умов для її гармонійного розвитку, надавати можливість співпраці з іншими особистостями, групами й суспільством взагалі.

Окрім перелічених засад, у політичній доктрині християнства неодноразово акцентується увага на важливості політичного плюралізму та субсидіарності (делегуванні частини владних повноважень з боку центральних органів на рівень локальних владних інститутів). Домінуючою тезою щодо визначення оптимального шляху з метою побудови політичної, економічної й соціально-демократичної держави є парламентаризм у поєднанні із субсидіаризмом. Одночасно християнська політична доктрина перебуває в опозиції щодо ліберального індивідуалізму й соціалістичного колективізму. Загальним лейтмотивом є визнання тези, що людина, завдячуючи власній вільній волі, є творцем історії. В історичному розвитку духовний елемент має абсолютні переваги над матеріальними детермінантами.

Першим християнським політичним об'єднанням вважають німецьку партію "Центр", сформовану 1852 року (так звана католицька фракція в парламенті Пруссії). Енцикліка "Regim Novagim" стимулювала утворення на рубежі XIX–XX ст. цілої мережі католицьких профспілок, жіночих, молодіжних, харитативних об'єднань, які в своїх документах і безпосередній діяльності піднімали питання держави та громади з позицій католицизму. Першими політичними християнсько-демократичними партіями були такі: Католицьке об'єднання суспільних студій (1889) в Італії; Християнсько-демократична партія Франції (1896–1897); Демократична ліга Бельгії (1891). Ціла низка християнсько-демократичних партій виникла в міжвоєнний період, а саме: Італійська народна партія (1919); Соціалістична народна партія Іспанії (1922); Демократична народна партія Франції (1924); політичні партії в Бельгії, Нідерландах, Польщі та інших державах. Під час Другої світової війни більшість з цих партій зайняли антифашистську позицію і брали активну участь у національних рухах опору, що сприяло піднесенню їхнього авторитету в очах громадян власних країн. Сьогодні до партій цього напрямку відносять 70 політичних партій у 50-ти країнах світу, з них найбільш сильніші є дислоковані в країнах Західної Європи. Християнсько-демократичні партії декларують свій світський характер, незалежність від Ватикану та костелу, прагматизм, відданість засадам демократії, ідеологічний плюралізм і солідаризм.

Особливостями розвитку християнсько-демократичних партій після Другої світової війни виступають: а) проведення діалогу між християнськими партіями католиків і протестантів в Нідерландах, Данії, Норвегії й Швеції; б) розвиток міжнародних християнських політичних організацій в Європі й Латинській Америці; в) швидкий розвиток християнських партій в країнах Латинської Америки, за умови, що у цьому регіоні християнські партії займають більш радикальну позицію у питаннях аграрної реформи, націоналізації власності, піднесення рівня освіти й культури населення. Значний вплив на програми християнських партій цього регіону мають "теологія визволення" й ідеологія "популізму".

Європейські християнські партії є не лише найпотужнішими і найвпливовішими серед існуючих у світі християнських партій, вони також відіграли надзвичайно важливу роль в ініціюванні інтеграційних процесів на європейському континенті після Другої світової війни. Навесні 1944 року представники християнських партій Данії, Нідерландів, Італії та Франції прийняли "Декларацію з проблем європейської співпраці", у якій наголосили на необхідності утворення "європейського федерального устрою". Вирішальну роль в ініціюванні й утворенні загальноєвропейських структур відіграли чільні представники християнських демократів – К. Аденауер, Р. Шуман та А. де Гаспері.

Діючі сьогодні в країнах Західної Європи християнські партії на підставі їхньої конфесійної приналежності умовно можна поділити на: а) католицькі; б) міжконфесійні або католицько-протестантські; в) протестантські християнські партії.

Таблиця 1. Електоральна підтримка християнсько-демократичних партій у країнах Західної Європи [3].

Країна	Політична партія		1995	1999	
Австрія	Австрійська народна партія	27,7 (1994)	28,3	26,9	
Бельгія	Фламандські християнські демократи (Flemish Christian Democrats)	16,7 (1991)	17,2	14,1	
	Християнські демократи франкофонів (Francophone Christian Democrats)	7,8 (1991)	7,7	5,9	
Данія	Християнська народна партія (Christian People's Party)	2,3 (1990)	1,8 (1994)	2,5 (1998)	2,3 2001
Ірландія	Фіана Гаел (Fine Gael –Ірландський рід)	29,2 (1989)	24,5 (1992)	28,0 (1997)	22,5 2002
Італія	Італійська народна партія (Partito Popolare Italiano)*	11,1* (1994)	6,8*** (1996)	14,5**** (2001)	
	Християнський демократичний центр (Christian Democratic Centre)	-	5,8	3,2	
	Народна партія південного Тіроля (South Tyrolean People's Party)	0,6	6,8***	14,5****	
Люксембург	Християнська соціальна народна партія (Christian Social People's Party or Christian Social Party)	31,7 (1989)	30,3 (1994)	30,4 (1999)	
Нідерланди	Християнсько-демократичне звернення (Christen Demokra-tisch Appel – CDA)	35,3 (1989)	22,2 (1994)	18,4 (1998)	27,9 2002
	Народна партія свободи (Peo-ple's Party for Freedom –VVD)	14,6 (1989)	19,9 (1994)	24,7 (1998)	15,4 2002
Німеччина	ХДС-ХСС (Christian Democratic Union/Christian Social Union)	43,8 (1990)	41,5 (1994)	35,1 (1998)	38,5 2002
Норвегія	Християнська народна партія (Christian People's Party)	7,9 (1993)	13,7 (1997)	12,4 (2001)	
Фінляндія	Фінська християнська унія (Finnish Christian Union)	3,1 (1991)	3,0	4,2	
Швеція	Союз християнських демокра-тів (The Christian-Democrats)	7,1 (1991)	4,1 (1994)	11,8 (1998)	9,1 2002
Швейцарія	Християнська демократична народна партія (Christian Democratic People's Party)	18,2 (1991)	17,0	15,9	

До католицьких належать Австрійська народна партія; обидві християнські партії Бельгії; Ірландська Фіана Гаел; Італійська народна партія; Християнська соціальна народна партія Люксембургу; Християнсько-соціальний союз з Німеччи-

* Італійська народна партія до 1994 р. мала назву "Християнсько-демократична партія Італії".

** У 1996 р. Італійська народна партія брала участь у виборах у рамках блоку спільно з – Народною партією Південного Тіролю та Демократичною партією.

*** У 2001 р. до блоку цих трьох партій доєдналась ліберально-консервативна партія "Італійський рух за відродження".

ни, що поширює свій вплив переважно на Баварію; Швейцарська Християнська демократична народна партія.

До міжконфесійних партій належать Християнсько-демократичне звернення (як єдина партія виникло 1980 року внаслідок об'єднання двох протестантських та однієї католицької партій); Християнсько-демократичний союз у Німеччині.

До протестантських партій відносяться християнські демократи Данії, Норвегії, Швеції та Фінляндії. Остання група європейських політичних партій сформувалась найпізніше, а саме у 1958 р. – Фінська християнська унія; у 1964 р. – Союз християнських демократів Швеції, у 1970 р. – Християнська народна партія в Данії. У програмних засадах цих партій значну увагу приділено вимогам подолання негативних тенденцій, які виникли в суспільному розвитку на постіндустріальному етапі. Зокрема, Християнська народна партія Данії виникла внаслідок незадоволення громадськості процесами лібералізації стосовно проблем порнографії та абортів у країні [4, с. 49].

Першу фракцію-групу європейських християнських політичних партій сформовано в червні 1953 року в рамках Європейської спільноти вугілля та сталі (до 1975 року її вважали найпотужнішим угрупованням). Остаточне інституційне оформлення в міжнародну політичну партію – Європейську народну партію (ЕНП) – відбулось 26 квітня 1976 року внаслідок ухвалення рішення щодо прямих виборів до Європарламенту в 1979 р. і необхідності формування наддержавної партійної фракції. Європейську народну партію розглядають як міжнародну федерацію християнських партій. Європейські християнські партії, що входять до її складу, одночасно належать до фракції цієї партії у Європарламенті. У 1989–1994 рр. фракція ЕНП у Європарламенті об'єднувала 20 політичних партій з 12-ти країн (членів Євросоюзу) і налічувала 162 депутати. У рамках IV скликання (1995–1998) до фракції ЕНП належало 173 депутати, що становило 27,6% загального складу депутатів; V скликання (1999–2004) спричинило до створення об'єднаної фракції з демократами Європи, сьогодні фракція налічує 232 депутати (26,95%) [5].

У дванадцяти зазначених нами країнах Західної Європи партії християнських демократів брали участь у створенні 200 урядових кабінетів стосовно 334-х сформованих за період 1945–1996 рр., ними було номіновано 135 прем'єр-міністрів [6, с. 179].

Християнські партії, мабуть, найпізніше, порівняно з партіями інших ідеологічних спрямувань, об'єднались у власну міжнародну організацію. Християнський Демократичний Інтернаціонал утворено 1961 року під назвою Світова унія християнських демократів (World Union of Christian Democrats – WUCD) унаслідок об'єднання Європейської християнсько-демократичної унії та Організації християнських демократів Америки. У 1982 році Світова унія християнських демократів прийняла нову назву – Християнський демократичний інтернаціонал (Christian Democratic International – CDI). Після розвалу “Берлінського муру” християнські партії, що виникли в країнах колишнього соцтабору, увійшли до Унії

християнських демократів Центральної Європи [7], яка стала третьою складовою частиною Християнського демократичного інтернаціоналу.

Розвиток християнсько-демократичного напрямку в Україні відбувався передусім у Галичині. Наприкінці ХІХ ст. християнський суспільний рух було представлено поміркованим крилом "народовців" (прихильників "Нової ери" під проводом О. Барвінського з газетою "Руслан"), головним завданням якого було задекларовано здійснення суспільно-господарських реформ у дусі християнської етики та відповідно до папських енциклік з соціальних питань. Такий напрям з самого початку був інституційно оформлений як Католицький русько-народний союз, заснований 1896 року (у 1911 році назва була замінена на Християнсько-суспільну партію). Представники цих партій обирались до австро-угорського парламенту й галицького сейму. Найбільша активність ХСП припадала на період 1919–23 рр. у рамках міжпартійної ради. Головними діячами були А. Вахнянин, К. Студинський, Д. Лопатинський та ін.

На початку 30-х рр. частина представників цього Руху влилась в УНДО, інша заснувала Українську католицьку народну партію діяльність якої активно підтримував єпископ Г. Хомишин. У 1932 році УКНП змінила свою назву на Українська народна обнова. Партія стояла на засадах католицької віри, поборювала атеїзм та масонство, вимагала автономії українських земель у складі Польської держави, проте загалом вона була цілковито лояльною щодо польської влади.

Водночас у 1931 році з ініціативи митрополита А. Шептицького було створено Український католицький союз (УКС). Його метою проголошено забезпечення належного місця релігії в суспільному житті, підтримку всебічного розвитку українського народу в дусі християнства. У політичному плані УКС активно підтримував УНДО.

Поряд із зазначеними партіями діяли й інші. 1925 року у Львові засновано Українську християнську організацію як політичну організацію, що декларувала своїм головним завданням виховання українців-католиків у католицькому дусі та поборювання сектантства й комунізму. У 1930 році вона змінила свою назву на Українська католицька організація.

Християнсько-народна партія як правонаступниця Руської хліборобської партії діяла в період 1922–1938 рр. на Закарпатті. У 1925 році від партії було обрано депутатом до чехословацького парламенту А. Волошина. ХНП видавала щотижневик "Свобода".

У незалежній Україні християнський напрям чітко окреслився з моменту утворення перших політичних партій [8]. З числа проголошених в Україні партій цього напрямку реально функціонуючими на час виборів до парламенту 1998 року можна вважати лише: Християнсько-демократичну партію України (ХДПУ), Республіканську християнську партію (РХП), Українську християнсько-демократичну партію (УХДП) та Християнсько-народний союз (ХНС). Останні три партії 1998 р. об'єднались у виборчий блок "Вперед, Україно!" і разом брали участь у парламентських виборах. Якщо ми розглянемо сумарний відсоток цих чотирьох політичних партій під час парламентських виборів 1998 року, то він становитиме

лише 3,5761%, тобто навіть в умовах гіпотетичного припущення, що всі ці партії діяли б разом на парламентських виборах, вони б не змогли подолати чотиривідсотковий бар'єр. Відносним успіхом, на наш погляд, можна вважати перемогу 10-ти осіб – членів партій християнського напрямку, однак їх обрано у рамках мажоритарних округів. Досить показовою стала позиція цих людей у парламенті XIV скликання, коли ця досить значна група не змогла домогтись об'єднання своїх зусиль, щоб утворити єдину фракцію, яка б стала впливовим механізмом пропаганди партійних ідей, а в перспективі – можливого творення єдиної партії чи спільного виборчого блоку (наприклад, партія “Реформи і порядок” не пройшла до парламенту в межах пропорційної квоти, у мажоритарних округах провела лише трьох народних депутатів, проте зуміла створити власну фракцію, яка успішно функціонувала протягом усього періоду роботи парламенту цього скликання). Сьогодні необхідно визнати, що більшість депутатів – мажоритарників, які 1998 року належали до партій християнсько-демократичного напрямку, перейшли до інших політичних партій, партійних фракцій, унаслідок чого вони фактично є втраченими для християнських партій. На жаль, нового поповнення їхніх лав визначними особистостями не відбулося.

Це яскраво засвідчив міжвиборчий період, що передував парламентським виборам 2002 року, коли головні партії цього напрямку не виявили помітної активності. Протягом даного періоду виникло дві нові політичні партії християнського спрямування: партія “Всеукраїнське об'єднання християн” (20.04.1998) під керівництвом В. Бабича та “Християнський рух” (12.08.2000) на чолі з Т. Звягінцевою. Остання партія у своїх програмних документах зазначає, що здійснює свою діяльність відповідно до рішень архієрейських соборів, зокрема відповідно до соціальної концепції Російської православної церкви [9]. У процесі підготовки до парламентських виборів 2002 року партія Християнсько-народний союз та Республіканська християнська партія увійшли до складу виборчого блоку політичних партій “Блок Віктора Ющенка “Наша Україна”, що є цілком логічним кроком в еволюції цих партій. Організаційна слабкість, відсутність потужних, яскравих лідерів, ідеологічна близькість з партіями правоцентристського спрямування, які перебували на національно-демократичних засадах – усе це в сукупності зумовило їхнє поступове наближення до партій, що створили вищезазначений виборчий блок. Як самостійний суб'єкт виборчого процесу 2002 року виступили лише “Всеукраїнське об'єднання християн” (лідер В. Бабич) та українська політична партія “Християнський рух” (лідер Т. Звягінцева).

Результати виборів засвідчили, що проблеми, виявлені на попередніх парламентських виборах у політичному християнському напрямі, не зникли, а скоріше навпаки – поглибилися. Лише два представники християнських партій пройшли до парламенту внаслідок того, що їхні партійні структури увійшли до виборчого блоку Віктора Ющенка “Наша Україна”. Результати виборів для політичної партії “Всеукраїнське об'єднання християн” (0,29%) та української політичної партії “Християнський рух” (0,09%), як і Християнсько-демократичної партії України, є надзвичайно низькими.

Таблиця 2. Участь партій християнського спрямування у парламентських виборах 2002 року.

№№	Назва партії	Кількість кандидатів у БВО*	Кількість кандидатів в ОВО**	Результат у БВО	Кількість депутатів
1	Всеукраїнське об'єднання християн	64	8	0,29 % .	-
2	Християнський рух	19	-	0,09 %	-
3	Республіканська християнська партія	7	-	-	1
4	Християнський народний Союз	4	-	-	1
5	Християнсько-демократична партія України	-	-	-	-

*БВО – багатомандатний виборчий округ

**ОВО – одномандатний виборчий округ

Оцінюючи існуючий стан християнсько-демократичних партій в Україні, можемо констатувати такі їхні властивості: а) відповідність програмних положень українських партій базовим положенням програм християнських партій країн Західної Європи; б) конфліктна основа утворення та діяльності більшості християнсько-демократичних партій України: УХДП – розкол; ХДПУ – утворення шляхом розколу і внутрішній конфлікт у подальшій діяльності; РХП – утворення шляхом виокремлення від УРП; Християнсько-ліберальний союз – утворення внаслідок розколу; в) організаційна слабкість, переважна підтримка партійних структур існує лише в Центральній та Західній Україні, хоча сама підтримка є незначною; г) відсутність культури діалогу й компромісу, що є одним із важливих постулатів християнства при одночасному взаємопоборюванні; нездатність створити єдину потужну партію чи блок; д) відсутність здебільшого чіткої позиції щодо складних суспільних проблем сьогодення, заміна цієї позиції загальними деклараціями, апеляцією до релігійних почуттів виборців; е) відсутність авторитетного лідера, який би асоціювався із християнським напрямом у політичному житті України (жодна з партій не висунула власного кандидата на президентських виборах 1999 року).

Подальший розвиток християнських партій в Україні необхідно, на наш погляд, розглядати в контексті аналізу-запозичення європейського досвіду. Християнські партії в країнах Західної Європи належать переважно до консервативного спрямування. Особливістю функціонування партій цього напрямку є те, що простежуються дві чіткі тенденції щодо його репрезентування на політичному полі конкретної країни. Перша тенденція властива Сполученому Королівству та Іспанії

і передбачає таку ситуацію: якщо спочатку утворюється в країні потужна консервативна партія, то вона у своїй подальшій діяльності буде охоплювати широкий спектр проблем консервативного спрямування, у тім числі й проблематику класичних християнських партій. А це не сприятиме утворенню сильної християнської партії в зазначеній країні. Друга тенденція за своїм змістом є оберненою до першої: якщо в країні першою утворюється християнсько-демократична партія, то вона з часом стає репрезентантом консервативного напрямку. Власне така тенденція є визначальною для більшості континентальних європейських країн.

Можемо сьогодні констатувати, що перспективи розвитку християнсько-демократичного напрямку в Україні перебувають у рамках першої тенденції. Унаслідок організаційної слабкості християнських партій значно потужнішими сьогодні виглядають партії, що розпочали формувати правоцентристський блок – НРУ, ПРП, УНР та КУН. Особливість політичного розвитку нашої держави зумовлює актуальність таких поділів: правий-лівий, прозахідний-просхідний вектор (модель) розвитку України тощо. Правоцентристський блок у цій системі поділів-орієнтацій зайняв чітку позицію, що, на превеликий жаль, не зовсім вдається існуючим християнським партіям. Тому, на наш погляд, власне партії цього блоку або те, що утвориться на їхній основі будуть, представляти в майбутньому консервативний напрямок у політичному спектрі України. Недостатня християнська спрямованість програмових засад у партіях правоцентристського блоку є, мабуть, тимчасовим явищем і буде подоланою в найближчому майбутньому.

-
1. Церква і соціальні проблеми. Енцикліка "Сотий рік". Л., 1993.
 2. Społeczne nauczanie Kościoła. "Znak", R.XXXIV, 1982.
 3. <http://www.parties-and-elections.de>
 4. Współczesne systemy partyjne wybranych państw Europejskich. Pod redakcją M. Grzybowskiego, A. Zięby. Kraków, 1996.
 5. <http://wwwwdb.europarl.eu.int>
 6. Encyklopedia Politologii / Pod redakcją Marka Zmigorodykiego. Tom 3. Partije i systemy partyjne. Kantor Wydawniczy Zakamycze, 1999.
 7. Унію християнських демократів центральної Європи була створена в 1950 році представниками християнських партій, що існували в міжвоєнний період, а після Другої світової війни змушені були емігрувати з Польщі, Угорщини, Чехословаччини, Литви та Словенії.
 8. Українську християнсько-демократичну партію можна вважати однією з перших політичних партій на території України. У листопаді 1988 року батько Петро та син Василь Січки з м. Долина Івано-Франківської області проголосили створення Українського християнсько-демократичного фронту, а 13 січня 1989 року у Львові відбувся I-й з'їзд на якому було перейменовано УХДФ в Українську християнсько-демократичну партію.
 9. www.hd.org.ua.

**CHRISTIAN DEMOCRACY:
CONDITION AND DEVELOPMENT IN THE XX-th CENTURY**

Anatolii Romaniuk

*Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska Str., 1
Lviv 79000, Ukraine, cpdfd@franko.lviv.ua*

The concept of Christian democracy in the XX-th century is examined in this article. The basic cycles of development of modern political doctrine of Christianity are analysed. The institutional development of Christian-Democratic organizations is traced. The condition of Christian-Democratic parties in Western Europe are examined with special attention

The characteristics of the Christian-Democratic parties is defined as well as strong or weak points of these parties in Ukraine. Tendency of development for the Ukrainian Christian-Democratic parties is analysed.

Key words: Christian democracy, Christian political doctrine, Christian-Democratic party.

Стаття надійшла до редколегії 08. 09. 2001

Прийнята до друку 10. 05. 2003